

STATE STRUCTURE WITHIN THE STATE: LEBANESE HEZBOLLAH

Ahmet Yusuf Yılmaz

Abstract

The purpose of this article is to seek an answer to question of how to end the Sunni-Shiite conflict that has spread throughout the Middle East. While conducting the research, Lebanese Hezbollah was encountered. The years of 1982-2000, when Sunni-Shiite peace was achieved, were examined. This period can be compared to the peace periods of Pax Romana and Pax Mongolia. In Syria after 2011, the peace of the Islamic world was lost again in the sectarian wars. Since the Syrian civil war period, it is not included in the article. Considering the help of Hezbollah and Sunni Muslims in the Palestine-Israel war, the joint defense of Shiites and Sunnis is remarkable. The establishment of Hezbollah; The internal structure of the party was examined by explaining why and how it was supported by its economic, political and military activities, Iran and Syria. In the research, it was seen how this party succeeded in influencing the Lebanese people. This party defends the country independently of the Lebanese army and enters a war with another state. Lebanese Hezbollah is a party that aims to defend Lebanon in the short term, and to take back its lands from the State of Israel, which has occupied the Palestinian State in the long term, and the liberation of Jerusalem. Although the clashes between Hezbollah-Israeli forces were of relatively low intensity in the years after 2000, the war still continues. Hezbollah is liked to a certain extent by Sunni, Druze, Christian and other ethnic and religious groups in Lebanon. It can be said that the reasons for this are that it takes part in the defense of Lebanon and contributes to public services such as health and education. These activities contributed to Hezbollah's legitimacy in the Lebanese public opinion. In Lebanon, there are structures similar to government organizations such as television, radio, hospital and school belonging to Hezbollah.

Keywords: *Israel, Palestine, Lebanese Hezbollah*

DEVLET İÇİNDE DEVLET YAPILANMASI: LÜBNAN HİZBULLAHI

Ahmet Yusuf Yılmaz*

Öz

Bu makalenin amacı, Ortadoğu'nun geneline yayılmış Sünnî-Şii çatışmasının nasıl sona erdirilebileceği sorusuna yanıt aramaktır. Araştırma yapılırken kendisine ait ordusu olan Lübnan Hizbullah'ının Lübnan savunması ile karşılaşmıştır. Parti yapısı ve faaliyetleri üzerinden Sünnî-Şii barışının sağlandığı 1982-2000 yılları incelenmiştir. Bu dönem Müslüman dünyasının kendi içinde barışın sağlandığı Pax Romana, Pax Mongolia sulh dönemlerine benzetilebilir. 2011 sonrası partinin Suriye'de izlediği politika ile mezhep barışı kaybedilmiştir. Suriye iç savaşı dönemi mezhep savaşlarını içerdiğinden makale kapsamına alınmamıştır. Filistin-İsrail savaşında Hizbullah, Sünnî Müslümanlara yardımı göz önüne alındığında Şii ve Sünnîlerin ortak savunması dikkat çekicidir. Hizbullah'ın kuruluşu; ekonomik, siyasi, askeri faaliyetleri, İran, Suriye tarafından neden ve nasıl desteklendiği açıklanarak partinin içyapısı tetkik edilmiştir. Araştırmada, bu partinin Lübnan halkını etkilemeyi nasıl başardığı görülmüştür. Bu parti, Lübnan ordusundan bağımsız şekilde ülke savunmasını yapmakta ve bir başka devletle savaşa girmektedir. Lübnan Hizbullah'ı kısa dönemde Lübnan savunmasını, uzun dönemde ise Filistin Devleti'ni işgal eden İsrail Devleti'nden topraklarını geri almayı, Kudüs'ün kurtuluşunu hedefleyen bir partidir. Hizbullah- İsrail güçleri arasındaki çatışmalar, 2000 sonrası yıllarda, nispeten düşük yoğunlukta olsa da savaş halen devam etmektedir. Hizbullah Lübnan'daki Sünnî, Dürzî, Hristiyan ve diğer etnik, dini gruplar tarafından belli ölçüde sevilmektedir. Bunun sebepleri, Lübnan savunmasında yer alması, sağlık, eğitim gibi kamu hizmetlerine katkı sağlamasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu faaliyetleri Hizbullah'ın Lübnan kamuoyunda meşruiyet zemini bulmasına katkı sağlamıştır. Lübnan'da Hizbullah'a ait televizyon, radyo, hastane, okul gibi devlet teşkilatlanmalarına benzer yapılar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Filistin, Lübnan Hizbullahı

* Siyaset Bilimi Doktoru, Ticaret Bakanlığı, Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, a.yusuf6@gmail.com , <https://orcid.org/0000-0002-3499-7676>.

Bu makaleye atf için: Yılmaz, Ahmet Yusuf. (2022). Devlet İçinde Devlet Yapılanması: Lübnan Hizbullahı, SDE Akademi Dergisi, 2(5), 116-136

Giriş

İsrail-Lübnan savaşında ismi sıkça duyulan Lübnan Hizbullah'ı yani Lübnan Devleti içinde parti-ordu teşkilatlanması, bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Lübnan'daki Hizbullah'ın kökenleri; ekonomik, siyasi, askeri faaliyetleri incelenmiştir. Parti'nin İran, Suriye tarafından neden desteklendiği açıklanarak partinin içyapısı tetkik edilmiştir. Çalışmada incelenen coğrafya, Hizbullah'ın yaşam alanı bulduğu Lübnan'dır. Çalışmanın zamansal sınırlaması Hizbullah'ın kurulduğu yıl olarak kabul edilen 1982'den 2000 yılına kadarki zaman aralığı belirlenmiştir. Bu dönem Sünni-Şii barışının sağlandığı "Pax Romana, Pax Mongolia" sulh dönemlerine benzetilebilir. Makalede zaman sınırı olsa bile şu bilgiyi vermekte fayda görülmüştür: 2011 sonrası partinin Suriye'de izlediği politika ile İslam dünyasının mezhep savaşlarında barış yeniden kaybedilmiştir. Esad rejimi seküler bir hükümet olmasına rağmen Hizbullah, Esad rejiminin yanında yer alarak kör mezhepçi anlayışla on binlerce Sünni'nin öldürülmesine sebebiyet vermiştir. Parti bu savaşta Sünni dünyasındaki meşruiyetini bir anlamda kaybetmiştir. Dar bir dünya görüşü anlayışıyla kendilerine yakın Esad (Nusayri) iktidarına sahip çıkmıştır. Böylelikle Sünni-Şii barışının yerleşmesi gibi büyük bir çözüm sunma olanağını ıskalamışlardır. Suriye iç savaşı hem tarihsel olarak hem de mezhep savaşına örnek teşkil etmesi nedeniyle makale konusu dışında kalmıştır. Araştırmada, partinin Lübnan halkını etkilemeyi nasıl başardığı ve bu etkiyle kendi lehine büyük bir kitle desteği sağladığı görülmüştür. Partinin meşruiyetini garantilemek için askerî şiddet kanadını güçlendirmesi gerekmiştir. Yürüttüğü politikalar ve strateji gereği Batılı ülkeler terazinin bir kefesinde iken diğer tarafta Hizbullah yer almıştır. Hizbullah'ın kuruluşu, tarihsel gelişim sürecine bakıldığında, Hizbullah'ın fikir temellerinin İran'dan atıldığı gözlemlenmiştir. İran'ın velayet teorisine göre, İran öncülüğünde Müslüman ülkeler birleşmeli, İsrail'e karşı uyanmalı ve genç nüfuslarını cihada göndermelidirler. İran, Hizbullah'ın finansal, ideolojik, stratejik, askerî destekçisi olmuştur. 1982-1990 döneminde Hizbullah'ın güç toplamasına etki eden faktörler incelenmiştir. Daha sonraki dönemlerde halk desteğini alacağı, kamu yatırımları (eğitim, hastane, camiiler, medrese, okullar) incelenmiştir. Bu çer-

çevrede Hizbullah'ın düşünce yapısının temelleri ortaya çıkarılmaya gayret edilmiştir. Makalenin bir bölümünde ise Hizbullah'ın 1990–2000 yılları arasındaki Güney Lübnan'daki faaliyetleri ve İsrail'e karşı direniş hareketi ele alınmaktadır. Mezhep kavgasının sona ermesi için; Müslümanlar için ortak düşman belirleme (İsrail Devleti'ne karşı müdafaa) siyasetinin ne kadar önemli olduğunu kavrayan parti, İsrail Devleti'nin saldırılarını bertaraf etmeye çalışmıştır.

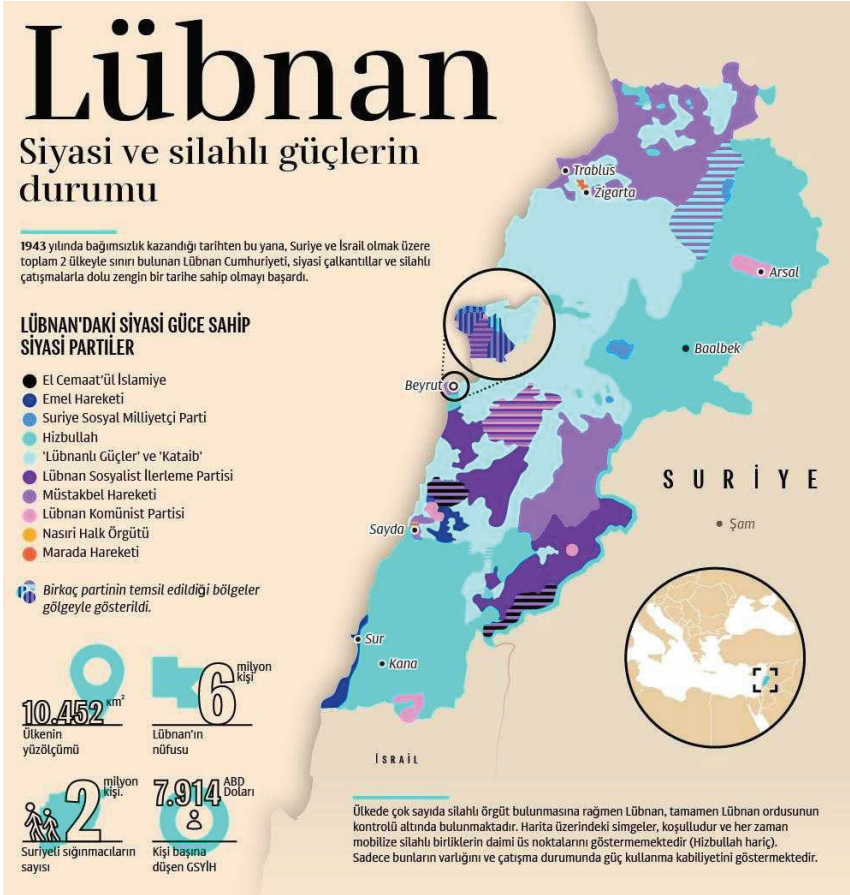
İsrail'in komşu devletleri genel olarak iç karışıklıklarla (mezhep, iktidar mücadeleleri) meşgul oldukları için kendi aralarında güçlü, ortak bir kuvvet oluşturamamışlardır. Bu zeminde Hizbullah devlet içinde bir parti olarak, Sünnî Müslümanların hatta Hıristiyan nüfusun dahi desteğini kazanabilmiştir. Hizbullah'ın El Aksa İntifadası (2000-2005) ve bu başkaldırıda Hamas ve El Fetih gibi Sünnî direniş gruplarıyla birlikte hareket ederek İsrail Devleti'ni karşısına alması ve Sünnî gruplara sağladığı destek dünyadaki Sünnîlerin sempatisini kazandırmıştır. Ancak bu sempatiyi, Suriye iç savaşındaki Nusayri Hükümetini tutması nedeniyle kaybetmiştir. Makalenin son bölümünde ise Hizbullah'ın Lübnan'daki faaliyetlerine değinilmiştir. Bu doğrultuda, Hizbullah'ın siyasî eylemleri, propaganda taktikleri, ekonomi, eğitim faaliyetleri literatür taraması yöntemiyle incelenmiştir.

1. Lübnan'ın Siyasi Yapısı ve Hizbullah'ın Kuruluşu

1.1. Hizbullah'tan Önceki Siyasal Gelişmeler ve Şii Hareketler

Lübnan, Akdeniz'in doğusunda yer alan bir Ortadoğu ülkesidir. Doğusunda ve kuzeyinde Suriye, güneyinde Filistin/İsrail yer alır. Dünya Bankasının 2022 verilerine göre (data.worldbank.org) ülkenin nüfusu yaklaşık 6,8 milyondur. Etnik dağılımında %93'ü Arap, %6'sı Ermeni'dir. Ülkenin dini dağılımında ise %54'ü Müslüman (Müslümanların da %60'ı Şii, %40'ı Sünnî'dir), %40'ı Hristiyan'dır. Ülkenin resmi dili Arapça ve Fransızcadır (Dışişleri Bakanlığı, 2017: 2). Dinleri, ırkları ve kültürleri birbirinden çok farklı olan insanların yaşadığı bir ülkedir.

Harita 1: Lübnan'da Hizbullah'ın Kontrolü Altındaki Bölgeler¹

1970'li yılların ortalarına doğru Musa Sadr, İslamî Emel Örgütü'nü kurmuştur. Bu örgüt, Lübnan'da silahlı Şii örgütlenmesinin başıdır (Akyol, 200: 183). İslamî Emel Hareketi hareketinin kurucusu olan Musa Sadr, İran'da doğmuş, Nefes ve Kum gibi Şii teolojisinin yoğunlaştığı önemli şehirlerde öğrenim görmüş, bir devrimcidir. Musa Sadr, camilerde verdiği vaazlar ile halkın İslami bilincini artırmaya çalışmıştır. Örgüt, mücadele yöntemini seçerek 1975'te Lübnan iç savaşının başlamasıyla birlikte silahlanmaya başlamıştır (Allahyari, 2009).

1 <https://www.stratejikortak.com/2018/01/lubnan-tarihi-hizbullah-haritasi.html>

Osmanlı Devleti zamanında (1856 yılında) ilan edilen Islahat Fermanı'ndan 1975'e değin yürürlükte kalan, Hristiyan azınlıklara tanınan birtakım imtiyazlar, ülkede yaşayan Müslümanların sosyo-ekonomik sıkıntı çekmelerine neden olmuştur. Bu sıkıntılar, kutuplaşmalara; kutuplaşmalar, ülke içinde dinsel düşmanlıklara neden olmuştur. 1970'lerde Müslümanların silahlı örgütlenmelere katılımı artmıştır. Bu silahlı yapılanmalara yönelimin artmasına sebep olan nedenlerden birisi de 1948'de İsrail'in kurulmasıdır. İsrail'in kurulması ile topraklarından çıkarılan Filistinliler, Güney Lübnan'a sığınmışlardır. Başta El Fetih olmak üzere Filistin'in kurtuluşu için mücadele eden örgütler, merkez üslerini Lübnan'da konumlandırmışlardır (Theroux, 1992: 11).

1.2. 1.1 Hizbullah'ın Ortaya Çıkışı

1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi, tüm dünya Müslümanlarını etkilediği gibi Lübnan halkını da etkilemiştir. Lübnan'da bulunan Müslümanlar özellikle Şii mezhebi mensupları, siyasi örgütlenmelere girişmişlerdir. İsrail, 1982'de başlattığı Galile Harekâtı ile Lübnan'ı ikinci kez işgal etmiştir. Lübnan'daki direnişi yok etmek isteyen İsrail ordusu Beyrut'a kadar girmiştir (6 Haziran 1982). 18 Eylül 1982'de Batı Beyrut'u kontrolünde tutan İsrail devleti gözetiminde, o bölgede yaşayan Hristiyan Falanjistlerin Sabra ve Şatilla'da kadın, çocuk, yaşlı (yarısından çoğu Filistinli) binlerce mülteciyi öldürmesi, dünya Müslüman kamuoyunun Lübnan'a yönelmesine sebep olmuştur. Birçok Müslüman topluluğu bu katliama tepki göstermiştir. O dönemde İsrail Savunma Bakanı olarak görev yapan Ariel Şaron, istifa etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan bu hadise İslam dünyasının İsrail'e karşı nefretini doruk noktasına ulaştırmıştır. İran, duyulan bu nefretin oluşturduğu etkiyi kullanmış ve toplanan yardımlarla Lübnan'da teşkilatlanmaya girişmiştir. Lübnan'a yerleşen İran Devrim Muhafızları, örgütleme çalışmalarına başlamıştır. Teşkilatlanmada öne çıkan isim, Baalbek ve Beka bölge sorumlusu, Hasan Nasrallah olmuştur. Hasan Nasrallah, İslâmî Emel Hareketi'nin daha aktif olmasını savunmuştur. Ancak İmam Musa Sadr'dan sonra lider sıkıntısı çeken ve Lübnan iç savaşı ile

kadroları zayıflayan İslamî Emel Örgütü'nün gücü azalmıştır. Bu durumdan rahatsız olan Hasan Nasrallah, 1982'de beş yüz kadar üyesiyle İslamî Emel Örgütü'nden ayrılmış ve daha hızlı büyüyen Hizbullah'a katılmıştır (Bulut, 1994: 444-459). Hizbullah'ın Lübnan'daki genel başkanı Hasan Nasrallah'tır.1.3. Kuruluşu

Hizbullah, sivil ve askeri yapılanmaları olan uluslararası siyasi bir teşkilatlanmadır. Partinin temel amacı İsrail'i, işgal etmekte olduğu Güney Lübnan'dan çıkartmaktır (Bu işgal İsrail'in 2000 Mayıs'ında çekilmesi ile sona ermiştir). Partinin isim babası, İran'da Şah rejimine karşı savaşmış Molla Muhammed Gaffarî'dir. Çok partili rejime, demokrasiye ve batılı kurumlara karşı olan Gaffarî yazılarında: *"Tek parti vardır, o da Allah'ın Partisidir (Hizbullah: Arapça'da Allah'ın partisi olarak geçer. Bu kelime Kur'an-ı Kerim'de de Mâide Suresinde yer alır. 5/56)."* diyerek hem batı tipi demokrasiye karşı çıkmış hem de kitlelere bir alternatif sunmaya çalışmıştır. Ölümünden sonra Gaffarî'nin adı, Tahran'daki Şii'ler arasında bir efsaneye dönüşmüştür. Zamanla Gaffarî'nin sloganı: *"Tek parti vardır, o da Allah'ın partisidir."* görüşü, Şah rejimine karşı mücadele edenlerin sloganı haline gelmiştir. Gaffarî'ye göre bu parti, aynı amaç yolunda yürüyenlerin birliğiydi. Silahlı mücadeleyi farz gören Gaffarî, Allah'ın Partisi'nde katı bir hiyerarşik yapı öngörmemiştir. Hizbullah fikrinde birleşen herkes eşittir. Kararlar İslam'ın ilk yıllarında olduğu gibi şûra (danışma meclisi) ile alınmasını öngörmüştür (Erdin, 2009: 22). 1979 İran İslam Devrimi'nden sonra Hizbullah hareketi, İran Devleti'nin desteklediği bir oluşum haline gelmiştir. Tahran'da oluşturulan Hizbullah'a binlerce kişi katılmıştır. Hizbullah ideolojisine göre iki taraf vardır, Bunlar: 1-Hak tarafı ve 2-Batıl tarafıdır. Bu sebeple kendilerinden olmayan herkesi ve her şeyi batıl kabul etmişlerdir. Başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İsrail olmak üzere, batılı güçler ve onların savunduğu değerler bâtılın kendisidir görüşünü savunmuşlar ve bu devletleri, bu devletlerin değerlerini savunanları Hizbuşeytan olarak nitelendirmişlerdir.

Hizbullah'a göre İslam'ın yayılması ve bütün dünya Müslümanlarının bu anlayış çerçevesinde birlik olması uzun vadeli ama asıl hedeftir. Örgüt

bu amaç için kadın ve çocukları örgütlemiştir. Hizbullah elde ettiği güç sayesinde, aynı amaç uğrunda çalışan hemen hemen bütün eylemci örgütleri bünyesinde toplamıştır.

1.3. Lübnan İç Savaşında Hizbullah

İran, İsrail'in Lübnan'ı işgalini bahane ederek Lübnan'a gönderdiği devrim muhafızları ile bölgede örgütlenmeye başlamıştır. Devrim muhafızları, Lübnan'da Şii halka yönelik çeşitli askeri, ideolojik eğitimler vermiştir. Lübnan-İsrail arasında vuku bulan savaş sonucunda yaklaşık yüz elli bin kişi hayatını kayb etmiştir. Bu savaşa, taraflar arasında 1989'da imzalanan Taif Anlaşması ile son verilmiştir. Taif Anlaşması hükümleri uyarınca Lübnan'daki tüm tarafların silah bırakmasına karar verilmiştir (Acar, 1989: 24). Taif Antlaşması'yla Lübnan'daki tüm silahlı grupların silahlarını bırakması öngörölmüş olmasına rağmen Hizbullah silahlarını bırakmamıştır. İsrail'e karşı gerilla (düzensiz ordu) savaşını sürdürmüştür. 15 Mayıs 2000 tarihinde İsrail, Hizbullah'ın faaliyetleri sonucunda Lübnan'dan çekilmek zorunda kalmıştır. Arap - Müslüman camiasında meşruiyet gören Hizbullah, Batılı Devletlerin bazıları tarafından terörist parti olarak ilan edilmiştir (Kepel, 2006:13).

2. Filistin Meselesi

2.1. İran'ın, Lübnan Hizbullah'ını Kurması

Hizbullah Filistin konusunda birçok Müslüman halkın desteklediği bir ordu-parti teşkilatlanmasına dönüşmüştür. Seyyid Hüseyin Fadlallah, 1966 yılında, Lübnan'a gitmiştir. 1970'lerde, Lübnanlı birçok din eğitimi gören öğrenciyi de yanına almıştır. Mevcut beyin göçü teorileri, insanları göç ettikleri ülkeye ne kazandırdıkları ya da ayırdıkları ülkeye ne kaybettirdikleri üzerine yoğunlaşmaktadır, sosyal antropolojik bir bakış açısıyla göçmenlerin gerçekte ne yaşadıkları üzerine de yaklaşılmalıdır (Durmaz, 2020: 18). Bu kapsamda öğrenciler, Fadlallah'ın müritleri olmuşlar ve bir süre sonra da bu öğrenciler Hizbullah'ın yönetici kesimini meydana ge-

tirmişlerdir. 1970'lerde Lübnan'a sığınan öğrenciler Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından kabul edilmişlerdir. Askeri, ideoloji, gerilla eğitimi aldıktan sonra Filistin'deki kamplardan ayrılmışlardır. Bu kamplardan mezun olanlar arasında İran İslam Cumhuriyeti'nin İçişleri Bakanı olan Ali Ekber Mohtashemi de vardır (Cammatt ve Issar, 2010: 413).

İran Devleti, İslamî Emel Örgütü'nün üyelerini kendi amaçları doğrultusunda yani devrim ihracı amacıyla kullanmışlardır. Hizbullah'ın yönetici kadrosu, Humeyni'nin 1979 anayasasında kutsal bir yere konan velayet-i fakih anlayışını yani din biliminde üstün konuma sahip yöneticinin vesayeti/koruması altına girme anlayışını kabul etmişlerdir. Hizbullah, tıpkı İran gibi ABD'yi büyük şeytan olarak tanımlamaktadır. Hasan Nasrallah'a göre: "...Dünyadaki kötülüğün, terörün kaynağı; uluslararası barış ve ekonomik refahın ana tehdidi; doğaya karşı başlıca tehdit, cinayet, kargaşa ve iç savaşların asıl kaynağı ABD'dir." (Erdin, 2009: 39).

2.2. Dünya Kamuoyunun İsrail'e ve Filistin'e Bakış Açısı

II. Dünya Savaşı sonrası, Filistinli Araplardan satın alınan topraklar ve doğrudan işgaller vasıtasıyla bir İsrail Devleti kurulmuştur. Uluslararası mesele haline gelen İsrail Devleti varlığı ile Ortadoğu'da birçok savaşa sebebiyet vermiştir. İsrail Devleti kurulduğu günden beri İslam dünyasının tepkisini çekmiştir. İsrail Devleti, Filistin meselesinde gönüllü bir çözüm arayıcısı, problem çözücüsü gibi gözükmemektedir. Filistin'e Birleşmiş Milletler tarafından "Gözlemci Devlet" statüsü verilmesi konusunda Hasan Celal Güzel'in yazdığı yazı dünya ülkelerinin Filistin'e bakış açılarını yansıtmaktadır:

"Filistin'in Birleşmiş Milletler'deki 'gözlemci kuruluş' olan statüsünün, 'üye olmayan gözlemci devlet' statüsüne yükseltilmesi, 9 hayır oyuna karşılık 138 ülkenin evet oyu ile kabul edildi. 41 ülkenin çekimser kaldığı oylamada, 'hayır' oyu kullanan ABD ve İsrail -çok küçük ada devletleri hariçinde- yalnız kaldı. Yani, Filistin'in üye olmayan gözlemci devlet statüsü, çekimser ülkelerin de aleyhte düşünmediği farz edilirse, bütün dünyanın

ortak arzusu hâline geldi. Artık, bundan sonra kısa zamanda Filistin'in 'tam üye' sıfatına yükseltilmesi için fazla beklenmeyecek ve 'Filistin Devleti' BM'nin üyesi sıfatıyla, birkaç istisna dışında, bütün dünya ülkeleri tarafından tanınacaktır. Bu merhaleyi takiben de son yüzyılda ezilen ve zulme maruz kalan Filistin Arap Halkı, Doğu Kudüs'ün başkenti olacağı devletine ve hürriyetine kavuşacaktır.” (Güzel, 2012).

Kuruluşun eninde sonunda Müslümanlarla büyük bir savaş yapacağı türünden dini bir inanışa / korkuya dayandıran, laik / şeriat karışımı hükümler barındıran Siyonist İsrail Devleti, kolay kolay ve kendi rızasıyla baskıya, zora dayanan yönetim biçiminden vazgeçmeyeceğe benzemektedir. İsrail'in çoğu isteğini dünyaya kabul ettirmeye çalışan ABD, bu gücünü kaybetmeden, dünyanın başka ülkeleri tarafından dengelenip makul bir düzeye getirilmeden mevcut sorunu çözülemezdir. Çin ve Hindistan'ın şu anda süper güç olmaya aday ülkeler olarak ABD'nin gücünü dengeleyebilmesi için birkaç on yılın geçmesi gerekir. Bunun yanında bu ülkelerin anti demokratik ve otoriter tavırları da geleceğe dair olumlu bir senaryo çizmek için engel teşkil etmektedir. Bu gelecek senaryosu içerisinde, İslam coğrafyasındaki Şii ve Sünni İslam Devletleri'nin de güçlerini birleştirmeleri, Avrupa Birliği gibi güçlü ve ortak bir siyasi iradeye dönüşebilmeleri oldukça zor gözükmektedir.

3. Hizbullah'ın Ülke İçindeki Etkinlikleri

3.1. Ekonomik Faaliyetleri

Hizbullah, Lübnan'ın Beyrut şehrinde İran Büyükelçiliği içinde bir toplantı sırasında kurulmuştur. Kurulduğu yer dahi örgütün İran tarafından yönlendirilmesi ve İran'ın İsrail politikasını, anlamak açısından önem arz eder. Sonraki yıllarda da Hizbullah, İran İslam Cumhuriyeti politikaları doğrultusunda bir siyaset izlemiştir. İran, Ortadoğu'nun genelinde olduğu gibi Lübnan'da da nüfuzunu arttırmıştır. Lübnan'da bulunan Şiilerin de destekleri sayesinde kurulan ikinci İslam Cumhuriyetini Lübnan'da tesis etme gayreti içerisinde bulunmuşlardır. 1982 yılında İran Devleti,

Lübnan'daki Hizbullah üyesi Şiileri desteklemeye başlamıştır. Yapılan yardımlar İslam dünyasının düşman olarak addettiği İsrail'in işgallerini engellemeyi amaçlamıştır. Müttefiki ülkeler olarak İran ve Suriye, Hizbullah'a mali destek vermişlerdir (Cammatt ve Issar, 2010: 401).

Lübnan Hizbullah'ı, İran'dan aldığı para, silah ve eğitim kaynaklarıyla güçlenmiştir. Suriye'de benzer şekilde bu partiye destek olmuştur. Hizbullah; birçok devletin karşı çıkmaya cesaret edemediği İsrail işgallerinde, İsrail'in kuzeye ilerleyişini durduran parti olmuştur. Devlet içinde devlet gibi yapılanmıştır. Parti kendisine ait hastane, okul ve ordu gibi yapılarla sahiptir. İran ve Suriye, İsrail ile doğrudan savaşmak yerine Lübnan Hizbullah'ını kullanarak dolaylı yoldan savaşmışlardır. Bu 21. yüzyılın vekâlet savaşlarına tipik bir örnek oluşturmuştur. Suriye ordusunun, doğrudan İsrail kuvvetleri ile savaşması veya İran birliklerinin Lübnan üzerinden İsrail sınırlarına girmesi uluslararası hukuk çerçevesinde İran'ı haksız bir konuma düşürebileceğinden dolayı İran, Hizbullah'ı askeri faaliyetleri başta olmak üzere mali yönden sürekli destekleme politikasını izlemiştir.

3.2. Siyasi Faaliyetleri

Lübnan'da önemli iç karışıklıklar ve hizipler arası çatışmalar yaşanmıştır. Ülkede uzun süre devam eden iç çatışmalar Lübnan'ın kalkınmasına engel teşkil etmiştir. Ülkenin etnik ve dini kompozisyonu, toplumda çatışma çıkarmak isteyen İsrail Devleti lehine durum arz etmiştir. Batılı Devletlerin önceliği Lübnan'daki Hristiyan nüfusun haklarını savunmak olmuştur. Nitekim ülke nüfusunun %40'ını oluşturan Hristiyan toplum, Batılı devletlerin dayatmaları ile teşkil edilen anayasal sistem uyarınca meclisteki sandalyelerin en az yarısında temsil edilmektedirler.

Lübnan siyasal yaşamında, Müslümanları temsil eden başat partiler, Hizbullah ve Cemaati İslamiyedir. Hizbullah, özellikle Lübnan'ın Güney ve Kuzeydoğu bölgelerinden oy almaktadır. Bu bölgelerde Şii nüfus çoğunluktadır. Hizbullah aldığı oyların çoğunu Şii Müslümanlardan almaktadır. Sünnîler arasında en çok oy alan parti olan Cemaati İslamiye ise; Mısır,

siyasal sisteminde yer alan Müslüman Kardeşler Partisinin Lübnan'da faaliyet gösteren kolu olarak tanımlanabilir. Genellikle Hizbullah ile Cemaati İslamiye seçimlerde iş birliği ve dayanışma içinde hareket etmektedir. Seçim bölgelerine göre birbirlerinin adaylarını desteklemektedirler. Müslüman halklar tarafından silahlı direniş örgütü olarak kabul edilen Hizbullah, aynı zamanda aktif siyasette yer alan bir siyasi parti niteliği de taşımaktadır. Hizbullah, siyasî parti olarak Lübnan parlamentosunda yer almaktadır. Gerekliğinde koalisyon hükümetlerinin ortağı da olmaktadır. Bu durum Hizbullah'ın mecliste yer alan bir parti olarak devletten ekonomik yardımı alabilmesini ve daha da önemlisi Lübnan siyasetine doğrudan etki edebilmesini sağlamaktadır (Alagha, 2007).

3.3. Propaganda Faaliyetleri

Lübnan'da yaşayan Şii Müslümanların neredeyse tümü Hizbullah'a oy vermektedir. Ancak bir kısmı Hizbullah'ın politikalarını eleştirmektedir. Buna karşın Hizbullah Lübnan'da Sünnî, Dürzî, Hristiyan ve diğer etnik, dini gruplar tarafından belli ölçüde sevilmektedir. Bunun sebepleri, savaşta Lübnan savunmasında yer alması, genel asayişini sağlaması, sağlık, eğitim gibi kamu hizmetlerine katkı sağlaması olarak belirtilebilir. İsrail'in işgaline karşı direniş göstermesi Hizbullah'ın Lübnan kamuoyunda meşruiyet zemini bulmasına katkı sağlamaktadır. Lübnan'da 2006 yılı itibariyle Hizbullah'a ait 4 hastane, 12 klinik, 12 okul ve 2 de tarım yardım derneği bulunmaktadır (Elçi, 2010: 76). Hizbullah kendisine kamu desteği sağlayan ve genel olarak kamuya yararlı olarak sınıflandırılacak birtakım faaliyetlerde bulunmakta, bazı sivil toplum çalışmalarını örgütlemekte ve yürütmektedir. Bunlara örnek olarak aşağıdaki teşkilatlanmalar verilebilir;

Yardımlaşma İçin İmdat Komitesi: Özellikle Güneyden gelen İsrail Devleti'nin saldırılarına karşı, vatandaşlara yardım sağlamak, halkın gördüğü zararları gidermek, hayatı kolaylaştırmak amacı ile kurulmuştur.

Şehitler Sosyal Organizasyonu: İsrail'e karşı direnişte ölenlerin, şehitlerin ailelerine destek sağlayan, mali yardımlarda bulunmak için kurulan organizasyondur.

Devlet dışı bir aktör olan Hizbullah, önemli bir medya gücünü de elinde bulundurmaktadır.

El-Manar Televizyonu: Hizbullah parti politikalarını Ortadoğu'da yaymak, partinin politikalarının halk tarafından benimsenmesini sağlamak için uydudan yayın yapan bir televizyon kanalıdır (Elçi, 2010: 75).

Yaralılar Kurumu: Müdafaaya katılarak gazi olan üyelerin, Hizbullah'a ait hastanelerde ücretsiz tedavi görmesine imkân sağlayan kurumdur.

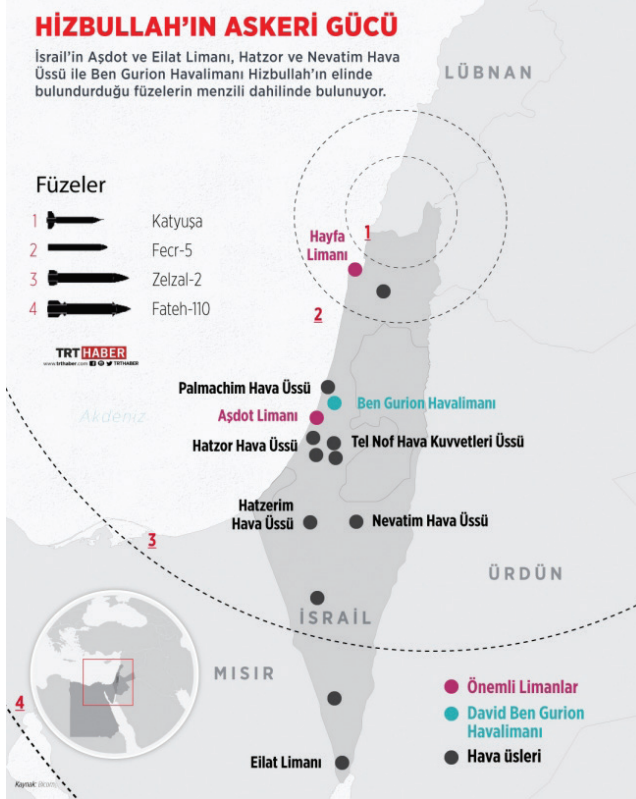
Hizbullah, radyo istasyonlarına ve gazetelere sahiptir. Tespit edilebilen radyo ve gazete isimleri şunlardır: Radyo istasyonları: El-İman, El-İslam, Savt el-Mustafidin En-Nur Radyosu; Gazetelerin isimleri: El-Bilad, El-Ahd, El-Muntalak, El-Sebil, Bauitou Allah (Elçi, 2010: 75).

Hizbullah'ın resmi internet sitesi: <http://www.moqawama.org>'dir. Bu web sitesi, çatışmalarda hayatını kaybedenleri kahramanlaştırıyor ve Hizbullah liderlerinin yaptıkları çeşitli ziyaretler bu site üzerinden yayımlanmaktadır. Özellikle; Hizbullah'ın 1982'de kurduğu hastane kamuoyunda büyük ilgi görmektedir (Erdin, 2009: 52).

3.4. Askeri Faaliyetleri

Hizbullah, uluslararası hukuku ve kamuoyu tepkisini gözeterek meşru müdafaada kalmayı temel savunma ilkesi olarak benimsemiştir. Bu doğrultuda İsrail Devleti'nin, Lübnan Devleti'ne veya Suriye Devleti'ne saldırması durumunda karşılık vermektedir. İsrail'in, 2005'te Lübnan'dan geri çekilmesi ile elde edilen başarı, Hizbullah'ın, Lübnan'daki prestijini artırmıştır. İsrail'in Lübnan'dan çekilmesinden sonra, Temmuz 2006'da çıkan çatışmalara kadar Hizbullah askerî gücünü sessizce arttırmıştır. Hizbullah'ın İsrail'i de vurabilecek menzile sahip envanterinin 10.000'den fazla olduğu iddia edilmektedir (Kökçam ve Özkaynak: 2019). Bu iddialar ve bazı raporlara göre; füzeler kalabalık yerleşim yerleri, mahalleler, camiler başta olmak üzere özellikle sivillerin yaygın olarak buldukları yerlerde konuşlandırılmıştır. (Asifi, 2007) Hizbullah ve İsrail güçleri arasındaki çatışmalar, 2000 sonrası yıllarda, nispeten düşük yoğunlukta olsa da halen devam etmektedir.

Harita 2: Hizbullah'ın Füze Menzilleri²

Sonuç

Hizbullah'ın 1990 – 2000 yılları arasındaki Güney Lübnan'daki faaliyetleri, özellikle İsrail'e karşı verilen savunma mücadelesindeki aktif rolü Lübnan'da Sünnî, Şii hatta Hıristiyan halkın desteğini sağlamıştır. Bu kamuoyu desteği Hizbullah'a Lübnan'da meşruiyet vermektedir. Veriler ışığında: Hizbullah'ın meşruiyetinin nedenlerinin İsrail düşmanlığı üzerinden izlediği politikalar olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bazı değerlendirmelerde Lübnan Hizbullah'ının mezhepler üstü ittifak temelli

2 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/lubnanda-devlet-disi-aktor-hizbullah-429584.html> (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022).

politikası Sünni- Şii çatışmalarını belirli bir dönem engellemiştir. Ancak bu çatışmalar uzun bir dönemde Suriye Nusayri taraftarlığı nedeniyle yeniden gün yüzüne çıkmıştır.

Hizbullah, İsrail mağduriyeti üzerine inşa edilmiş bir partidir. Lübnan halkı, Hizbullah'ı meşru bir parti olarak görmüştür. Hizbullah yönetici kadrosu ise İran'dan gönderilen kişilerdir. Bu partinin faaliyetleri, devlet içinde devletçik olma şeklinde tezahür eden ve dünyada nadir rastlanan parti modelini oluşturmuştur. Bu partinin yasal zeminde siyaset yapan partilerden ayrı olarak kendisine ait ordusu, tankı, füzeleri vardır. Yeri geldiğinde Lübnan'dan bağımsız ülke savunmasını yapmaktadır. Lübnan'da yer alan bu partinin isminin uluslararası camiada bu denli duyulmasının ardında yatan nedenler arasında: Partinin uluslararası bir örgüt şeklinde faaliyet göstermesi, bu doğrultuda çalışması ve farklı ülkelerde şubelerinin bulunması ve aynı zamanda önemli bir askerî güce sahip olması sayılabilir.

Hizbullah kendisini Filistin'deki İslami direniş gruplarının doğal müttefiki olarak görmektedir. Bu bakış açısı ile kendi kamplarında eğittiği Hamas militanları üzerinden kısa dönemde Lübnan'ı savunmayı, uzun dönemde ise Filistin Devleti'ni işgal eden İsrail Devleti'nden işgal edilen topraklarını geri almayı, Kudüs'ün kurtuluşunu hedeflemektedir. Filistin-Lübnan savunmasında geçmişte yaşanan bu olaylar, Ortadoğu'nun geneline yayılmış Sünnî-Şii çatışmasının bir istisnasını oluşturmuştur. Ortadoğu'da yer alan devletlerin Lübnan'da yaşanan bu mezhepler arası uzlaşmayı örnek alabileceği değerlendirilmiştir. Partinin Lübnan'ı savunma politikasının ülkede barış ortamına katkı sağladığı, gerilimi ve çatışma ortamını azalttığı değerlendirilmiştir.

Hizbullah İsrail'in işgaline karşı geliştirdiği savunma stratejisiyle beslenerek büyümüş askerî partidir. Bu yüzden ordu-parti niteliği taşıyan ender bir olgudur. Ortadoğu'da İran destekli birçok devletle irtibatı vardır. Hizbullah ve İran, söylemlerinde İsrail'in bölgedeki işgallerine karşı bir savunma mekanizması geliştirmeye çalışmıştır. Bu savunma mekanizması çerçevesinde Lübnan'da kendilerine meşruiyet alanı oluşturmuşlardır. Araştırma verileri analiz edildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- a) Lübnan'daki bu parti isminin bu denli duyulmasının ardında yatan nedeni askerî gücüdür.
- b) Hizbullah'ın Lübnan halkı tarafından sevilmesinin önemli nedenlerinden birisi İsrail'e karşı geliştirdiği savunma politikasıdır.
- c) İsrail'in Lübnan'a yönelik 1982 Galile Harekâtı'na karşı teşkilatlanan Hizbullah, Sünnî-Şii barışını geçici bir süre sağlamıştır.
- d) Lübnan Hizbullah'ının Suriye iç savaşında Nusayrilerin yanında yer almıştır. Bu savaşla birlikte Hizbullah'ın Sünni dünyasındaki etkisi ciddi anlamda zarar görmüştür. Ancak Suriye iç savaşı konusu, zamanı itibariyle makaleye alınmamıştır.

Kaynaklar

Acar, İ. C. (1989), *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Akyol, T. (2000), *Hariciler ve Hizbullah/İslam Topluluklarında Terörün Kökleri*, Doğan Kitap: İstanbul.

Alagha, J. E. (2007), *Silahlı Mücadeleden İktidar Partisine Hizbullah*, (Çev.: K. Göksel), Doğan Kitap: İstanbul.

Allahyari, M. (2012), *Direnışin Dili Bilinmeyen Yönleriyle Seyyid Hasan Nasrallah*, (Çev.: İ. Erkin- O. K. Sarıalioğlu), Feta Yayıncılık: İstanbul.

Asıfı, M. M. (2007), *Hizbullah-İsrail Savaşı*, Kevser Yayınları: İstanbul.

Aydemir, Ö. K. (2014), Lübnan Türkmenleri ve Dilleri, Lübnan Türkmenleri ve Dilleri, *Tehlikedeki Diller Dergisi*, III (3): s. 239-257.

Boran, Y. (2007), *Lübnan'daki İran: Hizbullah*, Siyah Beyaz Yayınları: İstanbul.

Bulut, F. (1994), *İslamcı Örgütler*, Tüm Zamanlar Yayıncılık: İstanbul.

Cammatt, M., & Issar, S. (2010), "Bricks and Mortar Clientelism: Sectarianism and the Logics of Welfare Allocation in Lebanon". *World Politics* 62(3): 381-421. <https://www.muse.jhu.edu/article/385303>

Çamsarı, C. B. (2012), "Filistin Meselesi Ne zaman Çözülür?", <http://blog.milliyet.com.tr/filistin-meselesi-ne-zaman-cozulur/Blog/?BlogNo=391147> (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2022)

Çandar, C. (1988), *Ortadoğu Çıkmazı*, Seçkin Yayıncılık: İstanbul.

DEİK. (2017), *Dış Ekonomik Ülke Bülteni: Lübnan Ülke Bülteni*, <https://www.deik.org.tr/uploads/lubnan-ulke-bulteni-ekim-2017.pdf> (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2022).

Demirel, E. (2001), *Kudüs Savaşçıları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.

Durmaz, G. (2020), *Higley-Skilled Immigrants, Science Cities, And Japan*, 1st ed. Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.

Elçi, İ. H. (2010), *Lübnan Hizbullahı'nın Dönüşüm Süreci (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

El Husseini, R. (2010), "Hezbollah and the Axis of Refusal: Hamas, Iran and Syria", *Third World Quarterly*, 31(5): 803-815. DOI: 10.1080/01436597.2010.502695

Erdin, M. (1999), *Düşünceleri Örgüt Yapıları ve Eylemleriyle Hizbullah ve Hamas*, Sarmal Yayınevi: İstanbul.

Güzel, H. C. (2012). '*Filistin Devleti' hayırlı olsun*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/guzel/2012/12/04/filistin-devleti-hayirli-olsun> (Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2022).

Harita, <https://www.stratejikortak.com/2018/01/lubnan-tarihi-hizbullah-haritasi.html> (Erişim Tarihi: 20 Mart 2022).

İstatistik, <https://data.worldbank.org/country/lebanon?view=chart>, (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2022).

Kepel, Gilles, (2006), *Fitne, İslam'ın Merkezinde Savaş*, (Çev.: Mahmut Özışık), İstanbul: Doğan Kitap.

Kökçam, S. ve Özkaynak, Ş. (2019), *Lübnan'da Devlet Dışı Aktör: Hizbullah*, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/lubnanda-devlet-disi-aktor-hizbullah-429584.html> (Erişim Tarihi: 20 Mart 2022)

Kondradx, A. S. (2018), https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=d5efc091-a9b8-4357-36f6-7717164c277e&groupId=252038, (Erişim Tarihi: 20 Nisan 2022)

Taheri, A. (1990), *Kutsal Terörün İçyüzü Hizbullah*, (Çev.: H. Bila), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Theroux, P. (1992), *Kayıp İmam (Musa Sadr)*, (Çev.: Ş. Özdemir), İstanbul: Akademi Yayınları.

Zeydoğlu, Ü. (1989), *Lübnan'da İslamî Hareketler (Konuşmalar)*, İstanbul: İnkılap Yayınları.

Extended Summary

The Lebanese Hezbollah, whose name is frequently heard in the Israel-Lebanon war, Hezbollah, the party-army organization within the Lebanese State is the subject of this article. The origins of Hezbollah in Lebanon; economic, political and military activities were examined. It has been explained why the party is supported by Iran and Syria. The internal structure of Hezbollah has been examined. The geography examined in the study is Lebanon, where Hezbollah found its foundation space. The temporal limitation of the study was determined from 1982, which is accepted as the year of establishment of Hezbollah, to 2000 (Israel's exit from Lebanon). Hezbollah's killing of Sunnis with a sectarian struggle in the Syrian civil war is not included in the article.

In the study, it was investigated how Hezbollah managed to influence the Lebanese people. It has been seen that Hezbollah provides a large mass support in Lebanon. The party had to strengthen its wing of military violence to ensure its legitimacy. While Western countries were on one side of the scale due to its policies and strategy, Hezbollah was on the other side. The establishment of Hezbollah and its historical development process have been researched. It has been observed that the intellectual foundations of Hezbollah were laid from Iran. Iran's ideas are that: Muslim countries should unite. It must wake up against Israel. Muslim Countries should send their young population to jihad. Iran has been a financial, ideological, strategic and military supporter of Hezbollah. The factors affecting Hezbollah's gathering of power in the 1982-1990 period were examined. Public investments (education, hospital, mosques and madrasahs) that would receive public support in later periods were examined. In this context, the foundations of Hezbollah's mentality have been tried to be revealed. In one part of the article, Hezbollah's activities in South Lebanon between 1990 and 2000 are explained. The resistance movement against Israel is discussed. To end the sectarian strife; the importance of the policy of determining a common enemy for Muslims has been mentioned.

Israel's neighboring Muslim states have generally been busy with internal conflicts (sect, power struggles). Therefore, Muslim states could not establish a strong, common force among themselves. On this ground, Hezbollah, as a party within the state, was able to gain the support of Sunni Muslims and even the Christian population. Acting together with Hezbollah's Al-Aqsa Intifada (2000-2005) and Sunni resistance groups such as Hamas and Al Fatah in this uprising, it opposed the State of Israel. With the support it provides to Sunni groups, it has won the sympathy of those in the Sunni sect around the world. However, he lost this sympathy due to his involvement with the Nusayri Government in the Syrian civil war. In the last part of the article, Hezbollah's activities in Lebanon are mentioned. In this direction, Hezbollah's political actions, propaganda tactics, economy, education (mosques, madrasahs) activities are examined under various sub-titles. Literature review method was used in writing this article.

In the light of the data: It is evaluated that the reasons for Hezbollah's legitimacy are the policies it pursues over hostility towards Israel. In addition, in some evaluations, the supra-sectarian alliance-based policy of Lebanese Hezbollah prevented Sunni-Shiite conflicts for a certain period of time. However, these conflicts resurfaced for a long time due to the support of Syrian Nusayri.

Hezbollah is a party that consists of the Shiite people based on the Israeli problems. The Lebanese people saw Hezbollah as a legitimate party. Hezbollah executive staff who sent from Iran. The activities of this party manifested as being a statelet within the state. It has created a rare party model in the world. The party has army, tank and missiles. Hezbollah defends Lebanon as a independent country. Among the reasons behind the popularity of this party in Lebanon, in the international community are: The fact that the party operates as an international organization, works in this direction, has branches in different countries, and also has a significant military power.

Hezbollah sees itself as a natural ally of Islamic resistance groups in Palestine. Hezbollah has trained Hamas militants. His short-term strategy is to defend Lebanon. In the long run, it aims to reclaim the Palestinian State from the State of Israel and liberate Jerusalem. The events in the past in the defense of Palestine-Lebanon are an example of Sunni-Shiite peace. It has been evaluated that Muslims in the Middle East can take this inter-sectarian consensus in Lebanon as an example. It was evaluated that the party's defense policy in Lebanon contributed to the peace environment in the country and reduced the tension and conflict environment.

Hezbollah is a military party that grew up with the defense strategy it developed against Israel's occupation. Therefore, it is a rare phenomenon that has the character of an army-party. It has contacts with many Iranian-backed states in the Middle East. In their discourses, Hezbollah and Iran tried to develop a defense mechanism against Israel's invasions in the region. Within the framework of this defense mechanism, they created an area of legitimacy for themselves in Lebanon. An example of the researched question of how to achieve Sunni-Shiite peace is the Lebanese Hezbollah phenomenon. Based on data, books and articles, the following conclusions were reached:

- a) It has been understood that the reason behind the popularity of this party was its military power.
- b) One of the important reasons why Hezbollah is loved by the Lebanese people is its defense policy against Israel.
- c) Hezbollah, which was organized against Israel's 1982 Galilean Operation against Lebanon, temporarily ensured the Sunni-Shiite peace.
- d) Lebanese Hezbollah sided with the Nusayris in the Syrian civil war. With this war, Hezbollah's influence in the Sunni world was seriously damaged. However, the subject of the Syrian civil war is out of the article due to its breadth.